

Socialministern bör lyssna på Roth

Svenska Dagbladet den 10 december 2012

Det är ett politiskt misslyckande att bristen på organ fortfarande är mycket stor i Sverige. De cirka 700 personer som står i kö för donation måste inte bara uthärda lidande och förhöjd risk att dö – kön innebär dessutom stora kostnader för sjukvården. Dialys kan till exempel kosta mer än 500000 kronor per person och år.

Detta har med en av årets mottagare av Sveriges riksbanks pris i ekonomisk vetenskap till minne av Alfred Nobel att göra. Professor Alvin Roth har nämligen ägnat mycket av sin forskning åt att utveckla effektiva system med byteskedjor för njurtransplantationer. Sådana system används redan i bland annat USA, Storbritannien, Australien och Spanien.

Anta att det finns en mor (A) som är villig att donera till sin son (B) och en man (C) som är villig att donera till sin hustru (D), men av olika skäl är respektive donator inte kompatibel med mottagaren i fråga. En byteskedja kan då innebära att A kan donera till D och att C kan donera till B. Detta kan låta enkelt men måste organiseras noga, så att rätt personer kan sammanföras (enligt väntelistans regler och på medicinsk grund) och så att parallella operationer kan utföras samtidigt. Roths forskning visar att nationalekonomisk analys kan användas för att utforma välfärdshöjande system när det gäller organdonation. I artikeln "Kidney Exchange" skriver Roth och hans medförfattare, i min översättning:

"Vi presenterar simuleringsresultat som antyder att välfärdsvinsterna av storskaliga byten skulle vara omfattande, både i termer av antalet möjliggjorda transplantationer från levande donatorer och i termer av förbättrad matchningskvalitet hos de transplanterade njurarna."

Även om vissa försök med korsvisa transplantationer har genomförts i Sverige är omfattningen i dag begränsad. Det krävs politisk vilja för att hjälpa till att inrätta effektiva system.

Byteskedjor är dock inte enda vägen framåt. En annan metod för att minska köerna har presenterats av tre forskare vid Linköpings universitet: Faisal Omar, Gustav Tinghög och Stellan Wellin. De föreslår ett system med ersättning när en donation genomförs efter ett dödsfall. Då erbjuds den avlidnes dödsbo eller familj cirka 50000 kronor. Pengarna kan exempelvis användas till att betala begravningen. Hela ersättningen kan avböjas, antingen av den avlidne (som i så fall har angett detta önskemål under sin livstid) eller av de anhöriga. Hela eller delar av ersättningen kan skänkas till välgörande ändamål (och offentliggöras i den avlidnes namn).

Syftet är att locka fler att donera efter sin död. Förslaget tar hänsyn till att olika människor drivs av olika motiv att donera – ekonomiska, altruistiska och signalmässiga. De som drivs av ekonomiska motiv lockas av att familjen får pengar att använda till exempelvis begravning. Den som drivs av altruistiska motiv lockas av möjligheten att donera utan att ta emot ersättning eller av att ge till välgörenhet. Den som drivs av signalmässiga motiv lockas av att givandet kan offentliggöras. På detta sätt undviks en del av de problem som brukar sägas uppstå med kontant betalning direkt till levande donatorer.

Normalt sett brukar ekonomipristagare ha budskap till finansministern. I år är det socialministern som bör lyssna. Både Al Roth och forskarna i Linköping har konstruktiva och realistiska förslag för att komma till rätta med ett stort samhällsproblem. Vad gör Göran Hägglund? Hittills – efter sex år vid makten – lyser kraftfulla åtgärder med sin frånvaro på detta område. Att tillsätta en utredning med vida direktiv vore en senkommen men viktig åtgärd.

I väntan på det kan man anmäla sin donationsvilja via webben – se faktaruta. Endast omkring 1,5 miljoner svenskar finns registrerade där – det finns plats för många fler.

NICLAS BERGGREN

docent i nationalekonomi, Institutet för Näringslivsforskning (IFN)